

भारतातील महत्त्वाचे सण

- सण हा भारतीयांसाठी आपल्या श्रद्धा, संस्कृती, परंपरा व्यक्त करण्याचा एक मार्ग आहे. प्रत्येक सणाचं आपलं वेगळं व्यक्तिमत्त्व असतं. संपूर्ण भारतात हंगामी आणि राज्याधारित सण साजरे केले जातात. आनंदाला चालना देणे आणि मित्र आणि कुटुंब यांच्यातील बंध दृढ करणे हे या कार्यक्रमांचे प्राथमिक उद्दीष्ट आहे. दरवर्षी अनेक स्थानिक सण वेगवेगळ्या तारखांना होतात. भारतात एखाद्या विशिष्ट मंदिरात देवतेचा सन्मान करण्यासाठी, शेतीचक्राच्या स्मरणार्थ किंवा एखाद्या धार्मिक कथेच्या किंवा घटनेच्या स्मरणार्थ सण-उत्सव आयोजित केले जातात. भारतातील सणांचे महत्त्व काय आहे, याची सखोल माहिती या लेखात देण्यात आली आहे.
- भारत हा प्रचंड विविधता, समृद्ध संस्कृती, रंगीबेरंगी उत्सव आणि विविध प्रकारचे नृत्य आणि संगीत असलेला देश आहे. भारताचा समृद्ध सांस्कृतिक वारसा, धार्मिक विविधता, ऋतू आणि स्त्रीत्व साजरे करण्याचा मार्ग म्हणजे सण. भारत हा कृषीप्रधान देश आहे, त्यामुळे त्याचे अनेक सण कापणीही साजरे करतात.

खाली दिलेल्या तक्त्यात भारतातील सणांचे महत्त्व समाविष्ट आहे:

राज्य	उत्सव	वर्णन
आंध्र प्रदेश	ब्रह्मोत्सवम	तिरुपती येथील व्यंकटेश्वर मंदिरात हा नऊ दिवसांचा उत्सव आहे.
	उगाडी	तेलुगु नववर्ष
	दसरा	वाईटावर चांगल्याचा विजय साजरा करण्यात आला.
	मकर संक्रांती	जेव्हा सूर्य मकर राशीतून मार्गक्रमण करतो तेव्हा तो साजरा केला जातो.
अरुणाचल प्रदेश	सोलुंग	अरुणाचल प्रदेशातील आदि जमातीने साजरा केलेला हा कृषी महोत्सव आहे.
	लोसार	तिबेटीयन नवीन वर्ष
	मुरुंग	अरुणाचल प्रदेशातील अपातानी लोकांनी साजरा केलेला हा समृद्धीचा उत्सव आहे.
	रेह	अरुणाचल प्रदेशातील इटू-मिशमी जमातीचा हा सण आहे. आपल्या कुटुंबाच्या कल्याणासाठी ते नयनी इत्यताया देवीची पूजा करतात.
	मोपीन	हा अरुणाचल प्रदेशातील एक कृषी उत्सव आहे, जो गालो जमातीने साजरा केला जातो.
	बुरी बूट	वर्षाच्या यशस्वी कापणीसाठी अरुणाचल प्रदेशातील न्यिशी जमातीने साजरा केला.
	मोनपा	मोनपा जमातीचे नवीन वर्ष
	मायोको	लोक सणाच्या वेळी सूर्य आणि चंद्राची पूजा करतात.
धृ उत्सव	अरुणाचल प्रदेशाच्या अपातानींनी पाळलेला हा शेतीचा संस्कार आहे. या प्रदेशात दुष्काळ पडू नये म्हणून सूर्य आणि चंद्रदेवतांना कोंबड्या, अंडी आणि प्राणी भेट दिले जातात.	
आसाम	अंबुबाची	हा एक हिंदू उत्सव आहे जिथे कामाख्या मंदिर, गुवाहाटी, आसाम येथे जत्रा भरते. यात देवी कामाख्याचे वार्षिक मासिक पाळी साजरी करून स्त्रीत्वाचा सन्मान केला जातो.
	बिहू	रोंगाली बिहू, कटी बिहू आणि भोगली बिहू या तीन सणांचा हा सेट आहे. हे भात पिकाच्या कापणीला चिन्हांकित करते.
	बैशागु	आसामच्या बैशाखीला बोडो जमातीकडून साजरा केला जातो.
	देहिंग पल्काई	आसामची समृद्ध संस्कृती आणि वारसा साजरा करते.
बिहार	बिहुला	लोक आपल्या कुटुंबाच्या कल्याणासाठी देवी मनसेची पूजा करतात.
	छठ पूजा	पृथ्वीवर जीवन दिल्याबद्दल त्यांचे आभार मानण्यासाठी या उत्सवात सूर्यदेवाची, पत्नी उषासह पूजा केली जाते.

	मधुश्रवणी	प्रामुख्याने बिहारच्या मैथिल ब्राह्मणांकडून साजरा केला जातो. हे या प्रदेशात मान्सूनचे आगमन दर्शविते.
छत्तीसगड	बस्तर दसरा	हा जगातील सर्वात जास्त काळ साजरा होणारा दसरा आहे. ऑगस्ट ते ऑक्टोबर असे ७५ दिवस हा सण साजरा केला जातो.
गोवा	लाडाईन्हा	थॅक्सगिव्हिंग फेस्टिवल ऑफ इंडिया
	मांडो महोत्सव	हा एक नृत्य महोत्सव आहे जिथे लोक मांडो नृत्य सादर करतात.
	चिकलकलो	गोव्याचा मान्सून चिखलोत्सव .
गुजरात	नवरात्री	हा नऊ दिवसांचा उत्सव आहे जिथे लोक देवीच्या नऊ प्रकारांची पूजा करतात आणि गरबा आणि दांडिया नृत्य करतात.
	उत्तरायण	मकरवृत्तापासून कर्कवृत्ताकडे सूर्याचे उत्तर दिशेला संक्रमण चिन्हांकित करण्यासाठी साजरा केला जातो. या दिवशी पतंग महोत्सवाचे आयोजन केले जाते.
हरियाणा	बैसाखी	हे हरियाणा आणि पंजाबमध्ये रब्बी पिकांच्या कापणीचा उत्सव साजरा करते.
हिमाचल प्रदेश	मघा साजी	हिमाचल प्रदेशची मकर संक्रांत .
जम्मू आणि काश्मीर	दोस्मोचे सण	लेह भागात नववर्षाच्या सेलिब्रेशनच्या शेवटच्या दिवशी हा सण साजरा केला जातो.
	माथो नागरंग	तिबेटी दिनदर्शिकेच्या १५ व्या दिवशी माथो मठात हा सण साजरा केला जातो.
	लोसार	लडाख भागात साजरा . हे तिबेटी नवीन वर्ष आहे.
	गलदन नामचोट	लेह भागात हा सण साजरा केला जातो. हे एका महान बौद्ध संत त्सोंगखापाचा वाढदिवस आहे.
झारखंड	सरहुल	हा एक वसंतोत्सव आहे जो सालच्या झाडांवर नवीन फुलांना चिन्हांकित करतो.
	कर्मा	शक्ती आणि तारुण्य प्रदान करण्यासाठी हा कर्मदेवांना समर्पित कापणीचा उत्सव आहे.
	हाल पुन्ह	हे सुरकुत्या साजरी करते. हे नांगरणीची सुरुवात दर्शविते.
	रोहिणी	हा कापणीचा सण आहे आणि पेरणीच्या हंगामाची सुरुवात दर्शवितो.
	तुसू	दरवर्षी जानेवारीत साजरा केला जाणारा हा कापणीचा सण आहे.
कर्नाटक	मकर संक्रांती	जेव्हा सूर्य मकर राशीतून संक्रमण करतो तेव्हा तो साजरा केला जातो.
केरळ	ओणम	सप्टेंबरमध्ये साजरा केला जाणारा केरळमधील हा सर्वात महत्वाचा कापणीचा सण आहे.
	विशु	केरळचे नवे वर्ष .
	अल्पशी उत्सवम्	श्री पद्मनाभस्वामी मंदिरात देवतांच्या वार्षिक स्नान विधीचा हा उत्सव आहे.
मध्य प्रदेश	भगोरिया हाट महोत्सव	हा प्रेमाचा सण आहे जिथे तरुण मुली आणि मुले एकमेकांना आकर्षित करण्याचा प्रयत्न करतात आणि जर दोघेही एकमेकांना आवडत असतील तर ते आपल्या जोडीदाराच्या चेहऱ्यावर लाल पावडर घालतात.
महाराष्ट्र	गुढी पाडवा	महाराष्ट्रीयन नववर्ष
मणिपूर	याओशांग	मणिपूरची होळी
	चवंग कुट	मणिपूरच्या कुकी-चिन-मिझो ट्राइब्सतर्फे दरवर्षी 1 नोव्हेंबर रोजी साजरा केला जाणारा हा कापणीचा सण आहे.

	साजिबू चेराओबा	मणिपुरी नववर्ष
मेघालय	नॉनक्रेम नृत्य महोत्सव	हा एक नृत्य उत्सव आहे जो खासी जमातीद्वारे कापणी आणि आभार साजरा करतो.
	वांगळा सण	हा गारो जमातीचा कापणीनंतरचा सण आहे.
मिझोराम	चपचर कुट	हा कापणीचा उत्सव आहे आणि कृषी चक्राच्या तीन वेगवेगळ्या टप्प्यांवर चिन्हांकित करतो.
नागालँड	हॉर्नबिल फेस्टिव्हल	नागालँडच्या समृद्ध सांस्कृतिक वारशाचा उत्सव साजरा करण्यासाठी आणि आंतर-आदिवासी सलोखा वृद्धिंगत करण्यासाठी दरवर्षी सरकारतर्फे त्याचे आयोजन केले जाते.
	मोआत्सु सण	हा आओ जमातीचा कापणीचा सण आहे.
ओडिशा	जगन्नाथ पुरी रथयात्रा	ओडिशातील हा एक अतिशय प्रसिद्ध सण आहे. याला गुंडीचा यात्रा, रथ उत्सव, दशावतारा किंवा नवदिना यात्रा असेही म्हणतात. हा उत्सव भगवान जगन्नाथ/ कृष्ण, त्यांची बहीण सुभद्रा आणि त्यांचा मोठा भाऊ बलभद्र यांना समर्पित आहे.
	नुकहाई उत्सव	नुकहाई किंवा नबन्ना हा ऑगस्ट आणि सप्टेंबरमध्ये आयोजित केलेला कापणीचा उत्सव आहे.
	राजा प्रभा	हा तीन दिवस चालणारा कापणीचा उत्सव असून पहिल्या दिवसाला पहिली राजा, दुसऱ्या दिवसाला राजा संक्रांती आणि तिसऱ्या दिवसाला बासी राजा म्हणतात.
पंजाब	लोहरी	दरवर्षी 13 जानेवारीला हा सण साजरा केला जातो. हे हिवाळ्याच्या समाप्तीस चिन्हांकित करते, कारण सूर्य Winter Soloists to Equinox सरकतो. उत्सवात सूर्यदेवाची पूजा केली जाते.
राजस्थान	गणगौर	हा एक उत्सव आहे जो स्त्रियांद्वारे साजरा केला जातो आणि प्रेम आणि यशस्वी विवाहाचे प्रतीक म्हणून भगवान शिव आणि पार्वतीला समर्पित आहे.
	तीज	मान्सूनची सुरुवात आणि या प्रदेशात समृद्धी दर्शविण्यासाठी हा उत्सव साजरा केला जातो. स्त्रिया हिरव्या रंगाचा पोशाख परिधान करतात आणि आपल्या पतीच्या आरोग्याची आणि कल्याणाची इच्छा बाळगतात.
	ब्रज होळी	होळीच्या आधी राजस्थानच्या भरतपूर जिल्ह्यात हा सण साजरा केला जातो. उत्सवात श्रीकृष्णाची पूजा केली जाते.
सिक्कीम	सागा दावा	हे सिक्कीमच्या समृद्ध संस्कृतीचा उत्सव साजरा करते.
	तेंदो ल्हो रम फाट	लोक उत्सवात पर्वत, नद्या, सरोवरे आणि लेण्यांची पूजा करतात.
तामिळनाडू	पोंगल	हा तामिळ वर्षाचा शेवटचा दिवस आहे.
	थायपुसम	तामिळ आणि मल्याळी हिंदू समुदायाद्वारे वाईटावर चांगल्याचा विजय साजरा करण्यासाठी हा उत्सव साजरा केला जातो.
	जल्लीकट्टू	हे भारतीय बुलफाइटिंग आहे
	नाट्यांजली महोत्सव	हा भगवान शंकराला समर्पित एक वार्षिक नृत्य उत्सव आहे.
तेलंगणा	बोनालू	हा देवी महाकालीला समर्पित हिंदू उत्सव आहे.

	बटुकम्मा	नवरात्रीच्या पहिल्या दिवशी सुरू होणारा आणि दुर्गाष्टमीला संपणारा हा नऊ दिवसांचा पुष्पोत्सव आहे.
त्रिपुरा	खारची पूजा	हा एक हिंदू उत्सव आहे जिथे पृथ्वीसह 14 हिंदू देवतांची पूजा केली जाते.
उत्तर प्रदेश	कुंभमेळा	हे एक सामूहिक हिंदू तीर्थक्षेत्र आहे जेथे हिंदू गंगेच्या पवित्र नदीत स्नान करतात. दर १२ वर्षांनी हा उत्सव साजरा केला जातो.
	किचेरी	हा कापणीचा उत्सव आहे आणि त्यात विधीपूर्वक आंघोळ करणे समाविष्ट आहे.
उत्तराखंड	गंगा दसरा	पवित्र गंगा नदीच्या स्वर्गातून उतरताना दरवर्षी मे-जून महिन्यात दहा दिवस हा सण साजरा केला जातो.
पश्चिम बंगाल	दुर्गापूजा	बंगालमधील हिंदू समाजाची ही एक जुनी परंपरा आहे. ते उत्सवात दुर्गा देवीची पूजा करतात. महिला एकमेकांच्या तोंडावर लाल पावडर घालतात.